

Jyri Lavikainen, tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VENÄJÄN HYBRIDIOPERAATIO SUOMEN RAJALLA

SIIRTOLAISET VAIKUTTAMISEN VÄLINEENÄ

Venäjä ohjaa siirtolaisia Suomen rajalle hybridioperaatiossa, jonka taustalla on Venäjän syvä konflikti lännen kanssa. Rajan hallinnan varmistaminen perustuu nykyoloissa Suomen yksipuolisiin toimiin

Venäjä käynnisti Suomea vastaan hybridioperaation, joka perustuu välineellistettyyn maahanmuuttoon. Kyse on laajemmasta toiminnasta, jossa Venäjä ohjaa epäystävällisiksi määrittelemiensä maiden rajoille siirtolaisia.

Ennen kuin tilanne kiristyi Suomen rajalla, Venäjä ohjasi siirtolaisia Valko-Venäjän kautta Latviaan, joka päätyi sulkemaan yhden rajanylityspisteistään syyskuussa. Myös Viron rajalle on päästetty Venäjältä siirtolaisia. Edellisen kerran Venäjä teki siirtolaisuudesta ulkopoliittikansa välineen Pohjois-Euroopassa vuosina 2015–2016, jolloin se ohjasi Norjan ja Suomen pohjoisille rajanylityspaikoille yhteensä noin 7200

ihmistä. Venäjän toimien poliittinen konteksti on tällä kertaa erityyvä konflikti länsimaiden kanssa, jonka nykyinen vaihe sai alkunsa Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan helmikuussa 2022.

Venäjän toiminnan mahdollistaa komentorakenne, joka on suunniteltu presidentin käskyjen välittämiseen toimeenpanevalle tasolle. Järjestelmän ytimessä ei ole viranomaisten muodollinen toimivalta vaan sen ohittaminen tapauskohtaisesti. Venäjän rajavartiopalvelu on kiinteä osa Venäjän turvallisuuspalvelu FSB:tä. Rajavartiopalvelun johtaja on myös FSB:n varajohtaja. Komentorakenteessa hänen ja Venäjän presidentin Vladimir

Putinin väliin jää vain FSB:n johtaja. Rajavartiopalvelu on kurinalainen organisaatio, jossa komentosuhteet ovat tiukkoja, käskyt toteutetaan tarkasti, eikä toimintatapoja muuteta ilman hierarkiassa ylemmältä taholta tulevaa määräystä.

Vuosina 2015–2016 välikätenä toimi järjestäytynyt rikollisuus, joka kuljetti ihmisiä Venäjän läpi Norjan ja Suomen rajanylityspaikoille. Tuolloin Venäjä yritti peitellä viranomaistensa roolia. Tällä kertaa Venäjän toiminta on ollut avoimempaa, sillä myös venäläisviranomaiset ovat avustaneet siirtolaisien kuljetuksissa rajalle. Venäjän turvallisuusviranomaisten ja järjestäytyneen rikollisuuden välisistä

yhteyksistä on liikkunut aiemmin vahvistamatonta tietoa. Molemmat osallistuvat nyt avoimesti samaan Venäjän ulkopolitiikkaa tukevaan operaatioon.

Vuosina 2015–2016 Venäjän hybridioperaatio oli pilottihanke, jolla se testasi siirtolaisten välineellistämistä ja Suomen, Norjan ja EU:n reaktiota. Taustalla oli vuonna 2014 Krimin miehittämisestä alkanut Ukrainan sota, jonka myötä Norja ja Suomi asettivat muiden Euroopan maiden mukana pakotteita Venäjälle ja rajoittivat yhteistyötään sen kanssa. Tuolloin Venäjän suhteet Suomeen ja Norjaan olivat pakotteista huolimatta toimivat, ja Venäjällä saattoi olla realistiseen analyysiin perustuva tavoite säikäyttää Suomi ja Norja palauttamaan kahdenvälisiä yhteyksiä Venäjään. Venäjän onnistui saada Suomi sopimaan sen kanssa kahdenvälisestä rajasopimuksesta sen sijaan, että asia olisi hoidettu EU:n kautta.

Nyt taustalla on Venäjän laajamittainen hyökkäys Ukrainaan, jonka seurauksena Venäjä on pitkäkestoisessa ja avoimessa konfliktissa länsimaiden kanssa. Myös Suomen Venäjä määrittelee epäystävälliseksi valtioksi. Tämä tekee Venäjän motiiveista väistämättä erilaisia kuin kahdeksan vuotta aiemmin. Kahdenväliset neuvottelut, Ukrainan tukemisen lopettaminen tai yhteisten kaupallisten hankkeiden edistäminen eivät ole nykyoloissa

realistisia tavoitteita Venäjälle. Lisäksi Venäjän toiminnan taustalla ei ole vain vuosien 2015–2016 operaatio vaan myös Valko-Venäjän turvallisuusviranomaisten vuodesta 2021 alkaen organisoima siirtolaisten kuljetus EU:n itärajalle. Valko-Venäjän operaatio käynnistettiin Venäjän valmistautuessa hyökkäämään Ukrainaan, ja Venäjä on ollut kauttakulkumaana.

Uudessa tilanteessa Suomi on samassa asemassa Puolan ja Baltian maiden kanssa, joihin Venäjä on suhtautunut vihamielisesti jo vuosia. Venäjällä on siten vähemmän syitä lopettaa toimintansa kuin vuonna 2016, vaikka se voi aina näin päättää tai ohjata siirtolaisia Suomen sijaan muihin maihin, kuten Norjaan.

Aiemmistä operaatioista voidaan päätellä, että Venäjä on kykeneväinen ohjaamaan tuhansia ihmisiä Suomen tai Norjan rajoille talven aikana. Venäjän ulkomaanedustot voivat myöntää halukkaille viisumeita, ja maassa oleskeville ulkomaan kansalaisille voidaan järjestää karkotuspäätöksiä, kuten tehtiin vuosina 2015–2016. Venäjä vihjasi tuolloin Suomelle, että maassa on miljoonia ihmisiä, joita se voi ohjata rajalle. On kuitenkin epärealistista, että se kykenisi tähän. Mitä suuremmasta ihmisjoukosta on kyse, sitä enemmän logistiikkaa ja infrastruktuuria Venäjän viranomaiset tarvitsevat siirtolaissiirtojen hallitsemiseen.

Välineellistettyyn maahanmuuttoon liittyy siten myös riski. Jos rajan ylitys on mahdotonta, siirtolaiset jäävät Venäjän puolelle. Rajan ollessa auki toimintaa on mahdollista jatkaa hallitusti.

Venäjän operaatiossa ei tällä kertaa ole kyse enää pelkästään välineen testaamisesta vaan myös sen käyttämisestä. Suomen on pyrittävä hallitsemaan tilannetta ennen sen kärjistymistä, mikä selittää Suomen nopeaa päätöstä sulkea rajanylityspaikkoja. Maahanmuuttajien halukkuutta lähteä liikkeelle voidaan vähentää strategisella viestinnällä, jolla täsmennetään, että reitti on suljettu.

Kaikkeen vihamieliseen toimintaan vastaaminen perustuu puolestaan kriisinsietokykyyn, puolustuksen ja pelotteeseen. Kriisinsietokyvyn kannalta keskeistä on tehokas viranomaistoiminta ja yhtenäinen tilannekuva. Rajan sulkeminen puolustuksellisenä keinona estää Venäjän viranomaisia karkottamasta maassa oleskeleviä ihmisiä hallitusti Suomeen. Samalla Suomi voi kasvattaa Venäjän riskiä siitä, että sen hybridioperaatio osoittautuu tehottomaksi. Viimeisenä vaihtoehtona on pelote eli Venäjän rankaiseminen epäsymmetrisillä vastatoimilla. Tämä voidaan tehdä sekä kansallisesti esimerkiksi räätälöidyllä tuella Ukrainalle että kollektiivisesti liittolaisten kanssa kyberhyökkäyksillä ja talouspakotteiden kiristämällä. /